

PRÒXIM ORIENT

Xavier F. Vidal
**La sang és
incombustible**

Viatges al centre
del món

la maleta
del viatger

PRÒXIM ORIENT

Xavier F. Vidal

La sang és incombustible

Viatges al centre
del món

Tushita edicions

LA SANG ÉS INCOMBUSTIBLE

Viatges al centre del món

Xavier F. Vidal

Primera edició: Octubre de 2024

© del text i les fotografies: Xavier F. Vidal.

© de la revisió i correcció ortogràfica: Emma Navó.

© 2024 Tushita edicions
www.tushitaedicions.com
info@tushitaedicions.com

Disseny de la col·lecció i tractament de les cobertes: Marc Ancochea

Maquetació: Sir Gawain & Co.

Logotip de la col·lecció: Icon made by Freepik from www.flaticon.com

Imprès a: Ulzama Digital

ISBN-13: 978-84-128763-8-3

Dipòsit legal: B 18230-2024

Thema: WTL, DNBA, 1FB, 1FCA, 1DTV, 1 DXS, 1DXY, 2ADC, 3MP, 3MR

IBIC: WTL, BGA, 1FB, 1FCA, 1DVC, 1DVUR, 1DVWYS, 2ADC, 3JJ, 3JM

No és permesa la reproducció total o parcial d'aquest llibre, ni el seu tractament informàtic, ni la seva transmissió a través de qualsevol mitjà, bé sigui electrònic, mecànic, per fotocòpia, per enregistrament o d'altres mètodes, sense el permís previ i per escrit dels titulars del copyright.

Fotografia de la coberta: © Xavier F. Vidal.

Fotografia de la contracoberta: © Xavier F. Vidal.

Fotografia de l'autor: © Ivan Faure.

A l'Udon

ÍNDIX

- Pròleg:** El Pròxim Orient, terra de conflictes eterns | 11
- Líban (I) | 25
- Síria | 37
- Líban (II) | 53
- Iran (I) | 63
- Iran (II) | 75
- Oman | 87
- Sèrbia | 99
- Afganistan (I) | 115
- Afganistan (II) | 131
- Afganistan (III) | 143
- Armènia | 163
- Xipre | 181
- Aràbia Saudita (I) | 197
- Aràbia Saudita (II) | 209
- Iraq (I) | 219
- Iraq (II) | 237
- Iraq (III) | 249
- Epíleg:** Confessions viatgeres | 257

Parles de novetat, i el que és nou no envelleix.
L'univers és així, mutant. Qui hi pensa s'angoixa.
Un hi entra, un altre en surt i així gira la Roda.

FIRDAWSÍ, Llibre dels Reis

Sabeu, per tant, que els qui tenen fe,
aquests són els fills d'Abraham.

GÀLATES 3 :7

Tot és aigua.

TALES DE MILET

I va dir la dona d'Utnapishtim: «Espera, aquest home
va recórrer un llarg camí, va suportar moltes penalitats
per arribar fins aquí. No has de donar-li res per al
seu viatge de tornada?»

L'ÉPOPEIA DE GILGAMESH

PRÒLEG: EL PRÒXIM ORIENT, TERRA DE CONFLICTES ETERNES

Un *Macguffin* és un terme inventat pel cineasta Alfred Hitchcock per designar un objecte la importància del qual ve donada, més que pel valor que té en si mateix, perquè serveix d'excusa per fer avançar l'argument d'una pel·lícula. El *Macguffin* no té interès real, sinó que serveix com a motor per posar en marxa els personatges i fer així que es desenvolupi la història, que és el veritablement important. Dit això, en tota obra de ficció, sigui literària, cinematogràfica (com és el cas abans exposat) o de qualsevol altre gènere, cal un conflicte que faci avançar la narració. Un xoc de forces oposades sense el qual no es podria desenvolupar l'acció.

Les ruïnes romanes de Baalbek al Líban, el nucli antic de Damasc, la plaça de l'Imam a la ciutat iraniana d'Isfahan, el monestir armeni de Geghard, les estàtues budistes de Bamian a l'Afganistan, les tombes nabatees d'Hegra a l'Àrabia Saudita o el lloc arqueològic mesopotàmic d'Ur, a l'Iraq, són llocs fascinants. Tots estan construïts en diferents estils artístics i pertanyen a èpoques històriques diferents. Tots van ser declarats Patrimoni Mundial per la Unesco. I per mi també van ser magnífics *Macguffins* que em van servir d'excusa per visitar i conèixer el lloc del món on el conflicte, és a dir, el motor de l'acció, no ha cessat en els darrers dos mil cinc-cents anys: el Pròxim Orient, és a dir, la zona de l'Àsia occidental que inclou el Creixent fèrtil (el Llevant Mediterrani i l'antiga Mesopotàmia), el Caucas, l'altiplà iranià i la península aràbiga.

Al cap i a la fi, vaig fer servir aquests *Macguffins* per conèixer què pensa i com viu la gent d'aquests llocs i com s'ha vist afectada pels conflictes a què ha estat abocada pel simple fet d'haver nascut en aquest lloc concret i en aquest moment de la història. En aquesta part del món s'han creat alguns dels èxits culturals i espirituals més grans de la humanitat, però també han lluitat algunes de les diferents maneres de veure, entendre i interpretar l'univers que allà mateix van néixer. Al principi, per interessos

religiosos i, en els darrers tres segles, també per interessos econòmics.

Volia viatjar-hi per veure el resultat de les cosmovisions d'aquests països en forma d'art, arquitectura, gastronomia, maneres de ser i creences polítiques i religioses. Però sobretot per conèixer el pensament de les persones que hi habiten i com els afecten els conflictes, tant interns com externs, dels seus països. ¿Han cicatritzat les ferides de la guerra civil interreligiosa del Líban dels anys 80? ¿Va valdre la pena per als sirians la revolta contra Al-Assad, que va desembocar en una guerra civil i l'entrada dels islamistes radicals? ¿Com viuen els joves iranians, sobretot ateus, en un dels pocs estats teocràtics del món? I els afganesos? ¿Prefereixen el període actual, sota el règim talibà, o l'anterior, amb l'ocupació nord-americana? ¿I les dones del país? ¿Què pensen, què senten? Gairebé tothom ha estat víctima d'algun conflicte o altre al Pròxim Orient. Només cal parlar amb una persona qualsevol. Al carrer, en un restaurant, a l'autobús. ¿Com afecta als armenis, tant a nivell moral com econòmic, estar ofegats per turcs i àzeris? ¿Els greco-xipriotes i turc-xipriotes volen tornar a unir-se o no? ¿Com es viu a Nicòsia, una ciutat literalment partida entre Occident i Orient? ¿S'han satisfet les demandes de progrés social a l'Aràbia Saudita o hi ha aspiracions democràtiques? ¿Viuen millor els iraquians amb Saddam Hussein o sense? I, entre aquests iraquians, ¿han tornat a casa seva els cristians perseguits per Estat Islàmic que van fugir al Kurdistan?

El Pròxim Orient ha estat una de les fonts de creativitat i innovació tecnològica, econòmica i arquitectònica més importants de la història, però també de destrucció i guerra. Des de les lluites entre perses i grecs abans de la nostra era fins a l'actualitat, on indirectament es duu a terme la guerra freda entre els Estats Units i la Xina a través dels diferents conflictes regionals. Entremig, les disputes entre musulmans sunnites i xiïtes pel lideratge de l'islam des de poc després del seu naixement, al segle VII (turcs, àrabs i iranians són les tres potències que porten disputant-se la regió durant segles; abans es deien otomans, wahabís i perses, però el fons no ha canviat); les guerres entre cristians i otomans a l'Edat Mitjana i els problemes derivats de la presència de Gran Bretanya a països com Egipte o el Líban (i, en aquest últim, també de França). La primera Guerra Mundial va acabar amb l'Imperi

otomà i va donar peu a l'Àrab Saudita, de la mateixa manera que després de la Segona Guerra Mundial va néixer Israel. I tots dos tenen un enemic comú: l'Iran. Pel que fa als seus aliats o enemics, depenent de qui ens referim, són les grans potències del món.

Res no és fàcil, lògic o evident en aquesta regió: el Pròxim Orient és la geopolítica portada a l'extrem de crear contradiccions que serien sorprenents i difícils d'entendre si no existís el petroli com a explicació a aquestes contradiccions teòriques. Paradoxes com ara que a l'aliança contra els talibans trobem països com Turquia, Iran, Rússia o Estats Units, molts dels quals són rivals entre si. O l'Afganistan mateix: al principi els jueus i els seus *lobbies* econòmics interessats en les matèries primeres de l'Àsia Central donaven suport a aquests islamistes radicals. Paradoxes com el fet que els Estats Units s'aliessin amb l'Iran, el seu gran rival, perquè des del xiisme es desestabilitzés el món àrab sunnita després de la invasió de l'Iraq i així poder aconseguir les reserves de petroli. Els interessos geopolítics acostumen a no casar bé amb la coherència i l'ètica i, en aquesta regió, els enemics dels teus enemics són els teus amics. Només hi ha un motor que mou les coses al Pròxim Orient i que està per sobre de l'odi ideològic i l'amoralitat dels interessos econòmics: l'odi sincer entre xiïtes i sunnites, els dos grans corrents de l'islam, en disputa des de fa gairebé mil cinc-cents anys. És aquesta regió un lloc on no només hi ha lluites entre germans, sinó entre els fills dels germans.

Situat a les coordenades 1°0'0''N, 7°0'0''E, el petit país de São Tomé i Príncipe, un arxipèlag ubicat al golf de Guinea, a l'Àfrica, es podria considerar el centre del món des d'un punt de vista geogràfic. No obstant això, des d'un punt de vista, diguem-ne, geopolític, aquest honor recau en el Pròxim Orient, que ha estat el centre del món ja que és on gran part de les civilitzacions antigues van xocar durant mil·lennis. I ho continua sent actualment, perquè és on es desenvolupen més guerres subsidiàries, és a dir, les guerres que es produeixen quan dues o més potències utilitzen tercers com a substituïts en comptes d'enfrontar-se directament. És el cas de la guerra del Yom Kippur, també anomenada del Ramadà, quan l'octubre del 1973 Síria i Egipte van envair Israel i van ser armats per l'URSS i els Estats Units respectivament; la invasió soviètica de l'Afganistan el 1979, que acabaria implicant una lluita de "delegació" entre la pròpia URSS i els Estats Units; l'atac dels estatunidencs

a l'Iraq el 2003 i les guerres civils al Líban als 80 i a Síria, que va començar el 2011. Menció a part per a Palestina, que és l'epítom del conflicte a l'Orient Pròxim; la terra promesa on, com allò promès és deute, el deute es cobra amb sang.

La invasió de Gaza per part d'Israel a l'octubre del 2023, que va col·locar aquest petit i estratègic territori al centre de les intrigues mundials, va ser l'enèsima d'una llarguíssima llista d'ocupacions: abans dels jueus, Gaza va ser conquerida per assiris, babilonis, egipcis, perses, macedonis, romans, sassànides, musulmans del primer califat, croats cristians, mongols, mamelucs, francesos i otomans, entre d'altres. Gaza, així, és un territori que simbolitza el centre del món per haver estat disputat per les potències de cada època durant dos mil cinc-cents anys. Una més de les guerres que se sumen a una llarga llista de conflictes que no són necessàriament enfrontaments bèl·lics: són els casos de les revoltes prodemocràtiques a l'Iran i les anomenades Primaveraes Àrabs. I la majoria d'ocasions, encara que les batalles només semblin limitades a un país, són molt més. El conflicte a Síria, per exemple, no va ser només una guerra civil. A més d'un intent dels extremistes islàmics d'imposar la seva particular visió del món va ser, alhora, una lluita entre àrabs i perses, entre sunnites i xiïtes i una mena de nova guerra freda entre els Estats Units i Rússia. Poca broma.

Per tant, encara que l'espai on circumscriu tots aquests viatges, testimonis i històries és molt ampli, a molts països es van donar el mateix tipus de conflictes: Armènia es troba al pol oposat respecte a l'Afganistan, però tots dos llocs van ser el camp de batalla de les guerres entre turcs i perses. Es dona la circumstància que cap dels dos països no té sortida al mar, cosa que els ha convertit en objectiu de moltes invasions, i és que la ubicació geogràfica i els seus accidents són determinants per a la configuració de la idiosincràsia d'un país. La disputa entre xiïtes i sunnites, de la mateixa manera, es troba a la majoria d'estats d'aquesta regió. A més, en molts casos els conflictes tenen, en essència, un denominador comú: l'Afganistan i Iugoslàvia s'ubiquen geogràficament als extrems de la regió de què parlo, però tots dos països van patir simultàniament una guerra civil a principis dels anys 90 del segle passat i, en tots dos casos, a la seva arrel hi va haver un component de neteja ètnica molt important.

El macedoni Alexandre el Gran, el persa Darios I o el turc-mongol Tamerlà van intentar crear grans imperis en aquesta regió mitjançant conquestes sanguinàries. En aquestes pàgines seran personatges recurrents, ja que serveixen també per embastar capítols, per donar-los coherència i continuïtat. Per unir-los i subjectar-los d'alguna manera, com si fos el lloc del llibre en el pla argumental. Països tan diferents i que a priori no tenen res a veure entre si com Xipre o Iraq van formar part d'un sol imperi en els temps de la conquesta hel·lènica. I el mateix es pot dir d'Armènia i l'Afganistan, units sota l'estendard de Tamerlà. Tots els països del Pròxim Orient estan vinculats per antics i nous conflictes, per antigues i noves ànsies expansionistes i interessos geopolítics i econòmics. Ja des de temps immemorials hi trobem conquestes i lluites. Però no hem de focalitzar la relació entre zones d'aquesta regió en el moviment dels exèrcits i les disputes entre ètnies i sectes. En un temps en què no hi havia la divisió actual per estats, trobem un gran transvasament dels diferents corrents culturals, especialment al món de la poesia. Els principals poetes medievals, que també seran recurrents i embastadors al llarg del llibre, en són un exemple: El persa Firdawsí (935-1020) va néixer a l'actual Afganistan i va morir a l'Iran, mentre que Rumi (1207-1273) és del mateix país i va morir a l'actual Turquia. Abu-Nuwàs (747-815), per la seva banda, va néixer a l'Iran i va morir a l'Iraq. Aquest és potser el poeta àrab més important, i al poema número 45 de *Khamriyyat*, un compendi de la seva obra bàquica, llegeixo:

*De destí sirià, d'origen jueu
D'estirp musulmana i criada a l'Iraq.
De culte zoroastrià, però va abandonar qui el foc adora
La llum del llum l'atemporeix i no es calma.*

Les fronteres no eren les mateixes que ara, i les relacions entre àrabs i perses feien córrer rius de tinta i de vi, no de sang.

L'exèrcit de Darios I de Pèrsia va creuar el Danubi, les tropes del macedoni Alexandre el Gran van conquerir els actuals territoris del Líban, Síria i l'Iran, i l'Imperi otomà de Mehmet II va ocupar els Balcans i va arribar fins a Viena. ¿On és la frontera entre els dos mons? Tot i que el Pròxim Orient és, com el seu nom indica, a l'orient, es podria considerar que actua de lloc d'unió

entre l'est i l'oest. És el punt geogràfic del que es va anomenar “aliança de civilitzacions”, i l'estret del Bòsfor simbolitza aquest punt central del planeta dividit en dues parts: una escissió, però per la qual fàcilment es passa de banda a banda. Una mica més ample, encara que també ens serviria de metàfora, és l'estret dels Dardanels, que separa la Turquia asiàtica de l'europea, punt pel qual el rei Xerxes I de Pèrsia va creuar per envair Grècia i per on també Alexandre el Gran passaria en sentit contrari dos-cents anys després.

Des d'Occident va arribar el macedoni fa dos mil cinc-cents anys i també els nord-americans de George W. Bush per envair l'Iraq i l'Afganistan fa molt menys. I també hi van arribar altres invasors des d'altres punts cardinals: el mongol Genghis Khan (1162-1227) des de l'est i el timúrida Tamerlà (1336-1405) des del nord. Tots dos van convergir en aquest punt central. Gairebé tots van pecar de ser massa ambiciosos. Va ser en una altre cos d'aigua, el mar Egeu, que separa Grècia de Turquia (o, el que és el mateix, una altra separació entre Occident i Orient), on Ícar va caure en fondre's les ales de cera que el seu pare Dèdal va construir. Va anar apropant-se massa al sol, en un mite que ens ensenya el valor de la prudència i el savi valor de l'acceptació.

Quan s'han anat traspasant cultures i exèrcits com a vasos comunicants, és tan fàcil que aparegui el conflicte com difícil des- triar a qui pertany legítimament qualsevol metre quadrat de terra en aquesta zona. Aquí és on la geopolítica assoleix la seva màxima expressió, i aquí és on el petroli va contribuir que el foc encès per les lluites religioses i els conflictes fronterers que duraven mil·lennis s'avivés al segle passat. Als darrers anys, la centralitat de l'Orient Pròxim s'ha vist desplaçada cap a l'Indo-Pacífic, i Taiwan ha esdevingut el nus d'interessos globals de les grans potències mundials. Però en els darrers dos mil·lennis i mig, el camp de batalla ha estat el Pròxim Orient. De fet, en part ho continua sent: el futur és de la Xina i, per qüestions relacionades amb el fascinant món de la geopolítica, necessita per al seu desenvolupament països com l'Afganistan, un dels més endarrerits del món.

Ni hi són tots els que són, perquè en falten alguns i, a més, molt importants, ni tampoc són tots els que hi són, ja que ni Sèrbia ni l'Afganistan són dins d'aquesta zona, encara que hi tenen molta relació, com el lector podrà comprovar. En aquest llibre parlo sobre

deu països, entre els quals no n'he inclòs alguns que, per la seva rellevància, almenys vull esmentar aquí: Turquia, Israel i Palestina. No els dedico capítols específics perquè, en el cas del primer, m'hi refereixo tangencialment en gairebé tots els viatges, tal és la seva importància. En el cas dels altres dos, perquè ja els vaig dedicar un capítol al meu anterior llibre, *Trifpfulness. Seis años de Viajes en solitario*. Tot i això, si es parla del centre del món, no poden deixar d'esmentar-se. Deixant de banda també Egipte, un altre dels països capitals de la regió per la seva condició de frontissa que busca el lideratge al món àrab com a aliat d'Occident i lluita contra el radicalisme islàmic, la importància de tots dos és inqüestionable i només la història de conquestes i reconquestes de l'antiga Bizanci i de Jerusalem donaria per consolidar una tesi sobre aquest punt del món com a lloc de xoc continu de civilitzacions.

Istanbul, que segons el tòpic és el punt d'unió entre Orient i Occident, va ser capital de tres imperis: el romà d'Orient, el bizantí i l'otomà. Va ser diverses vegades conquerida i reconquerida i se situa geogràficament entre dos continents, cosa que exemplifica totalment aquest punt de divisió mundial. Jerusalem, per la seva banda, va ser presa vint-i-sis vegades i la seva partició actual entre la part palestina i la israeliana simbolitza també aquesta escissió que separa dos mons. Israel marca l'agenda al Pròxim Orient i, si és cert el que em va dir un empresari pakistanès a l'aeroport d'Islamabad quan tornava de l'Afganistan, "el món està controlat per només tres-centes persones, la majoria jueves", i això tampoc no és cap secret. Només seixanta-quatre anys separen la caiguda de Constantinoble (1453) i de la ciutat tres vegades santa (1517) per part dels otomans. La primera és una ciutat dividida entre continents; la segona, entre religions. Però els conflictes enfonsen les arrels en la llunyania dels temps i en la profunditat de la terra: l'any 2019 unes excavacions arqueològiques van posar de manifest que Jerusalem ja va ser conquerida pels babilonis al segle VI aC, amb la qual cosa es tanca, o millor dit, s'obre un cercle. Les maneres de viure i morir dels habitants d'aquesta regió tenen el seu origen moltes vegades en moments que es perden en la sorra del temps i del desert.

Viatjant pel Pròxim Orient tinc sovint la sensació que no sé exactament on soc; no en un pla geogràfic, sinó cultural i temporal. I és que en un territori tantes vegades disputat es produeix clara-

ment un decalatge entre el moment actual, que és transitori després de tants canvis de civilització, i allò que estem veient, que pertany a un imperi (o diversos) anteriors. Armènia va ser presa pels perses i posteriorment pels otomans, i entre ambdós períodes es va convertir en el primer país cristià del món. Part de Turquia era grega, considerada l'essència d'Occident a l'origen, i també de l'Imperi persa, origen de l'actual Iran. Tanmateix busca recuperar la glòria otomana perduda i alçar-se com un poder musulmà. I així hi ha desenes de casos, sobretot a la zona de Llevant on, sota una realitat musulmana, jeuen un substrat cultural (grec, bizantí...) i religions ben diferents: no oblidem que en aquesta terra van néixer el judaisme i posteriorment el cristianisme.

En altres continents no tinc la mateixa sensació. Les civilitzacions precolombines que existien a Amèrica van ser conquerides i les fronteres entre els estats que es van crear són les mateixes que existien quan es van independitzar. A l'Àfrica trobem quelcom semblant: es van crear estats artificials a partir d'una repartició colonial on només hi havia ètnies i regnes; després de la independència, es van mantenir bàsicament les mateixes separacions que havien creat els europeus. Així, doncs, és fàcil establir una línia divisòria, cultural i temporal que separa allò precolonial d'allò postcolonial. I no només això, sinó que tots dos són àmpliament considerats els legítims posseïdors de la cultura original d'aquest lloc. L'imperialisme i el colonialisme estan considerablement definits i delimitats (i, per descomptat, repudiats). Potser el fet que hi hagi mars, i no oceans, entre Europa i els continents colonitzats, ajuda a marcar la diferència.

Al Pròxim Orient no es dona aquesta situació. Allà et situes en un país, però dubtes de la seva legitimitat en haver passat per tantes mans abans. Molts dels estats de la zona es van crear després de la Primera Guerra Mundial, amb el desmembrament de l'Imperi otomà. I, precisament, aquesta és la raó per la qual aquesta zona del món es troba en conflicte continu. Perquè moltes cultures han reclamat i reclamen la legitimitat d'aquest territori, especialment per qüestions religioses, i és molt difícil dirimir a qui pertany realment. Els fets s'encadenen i, moltes vegades, se sobreposen, i per aquesta raó, com vaig sentir dir una vegada a Tomàs Alcoverro, degà dels corresponsables periodístics al Pròxim Orient i habitant de Beirut durant més de mig segle, «és impossible aïllar

un fet d'un altre en aquesta regió del món». Israel i Palestina en són els exemples més representatius. L'oceà Atlàntic és molt gran; l'estret del Bòsfor, en canvi, amb prou feines fa un quilòmetre d'ample. A més, als deserts de Síria, Iran, Jordània i Aràbia Saudita tot és sorra, no hi ha cap accident geogràfic que es pugui considerar una frontera natural.

Els estats nació europeus són pràcticament els mateixos que fa tres-cents cinquanta anys. És cert que hi ha hagut països que s'han desmembrat, com l'antiga Iugoslàvia, però precisament ho han fet perquè cada grup etno-religiós tingui un estat propi. Saps que ets en un lloc les fronteres del qual, i fins i tot la cultura i religió del qual, són les mateixes que segles enrere. Al Pròxim Orient això no passa. Les peces del trencaclosques que són els estats actuals encaixen perquè s'han forçat, de manera que hi ha conflictes. De fet, moltes peces directament no encaixen, com són els exemples dels petits "estats" no reconeguts per la majoria al Caucas. Escric aquestes línies mentre continuen els problemes a Kosovo, que reclama Sèrbia, i l'Alt Karabakh, que es disputen Armènia i Azerbaidjan. I el mateix va succeir amb els acords colonials de Sykes-Picot pels quals Gran Bretanya i França es van dividir diversos pobles àrabs. Una de les ètnies més afectades va ser la kurda, repartida entre Turquia, Iran, Iraq i Síria, i que busca un estat propi. El Pròxim Orient és un puzzle on les peces són estats amb ètnies i nacions que no encaixen.

El Pròxim Orient no acostuma a ser la regió que es visita quan hom surt d'Europa per primera vegada. Cada viatger és un món, però en la majoria de casos, després d'haver viatjat primer per l'erròniament (i eurocèntricament) anomenat "Vell continent", quelcom lògic a causa de la proximitat cultural i física (que permet desplaçaments relativament econòmics), el següent pas habitual és conèixer el nord d'Àfrica (el Marroc, Tunísia i Egipte com a destins habituals) i el sud i l'est d'Àsia. Perquè els joves, inclòs jo a la meva època, després d'haver vist desenes de monuments, obres d'art i albergs juvenils a Itàlia, França, Anglaterra o Alemanya, es veuen atrets per l'exotisme de llocs com Tailàndia, Vietnam, Indonèsia o el Japó. Suposo que després de conèixer allò de més familiar, es busca l'aventura del que representa totalment l'oposat. Potser alguns més atrevits viatgen a l'Índia abans de fer trenta anys. Però, a gairebé ningú, jo el primer, se li acudeix

visitar el Pròxim Orient; com a molt, Jordània. Poca gent fa cas del que hi ha entremig, entre aquesta Europa propera i aquella Àsia exòtica, i és una llàstima perquè és una regió que sorprèn i on, per la meua experiència, hi habita la gent més hospitalària i generosa de tot el planeta.

La “síndrome de París” és un trastorn psicològic que afecta molts turistes que visiten la capital francesa, decebuts perquè el que troben allà queda molt lluny de les seves expectatives, creades a partir del que havien vist en comèdies romàntiques o en anuncis de perfums . Al Pròxim Orient, com a molts països d'Àfrica, passa l'efecte invers a aquesta síndrome: la realitat no té res a veure amb la imatge que hom es fa a partir de les notícies negatives dels telenotícies, de les pel·lícules d'acció o de les estadístiques de despesa militar: vuit dels onze països que més percentatge del seu PIB hi van destinar el 2019 són en aquesta regió (Oman, Aràbia Saudita, Kuwait, Armènia, Jordània, el Líban, Bahrain i l'Iraq). Potser és la zona del món on hi ha la gent més hospitalària de tot el planeta i alhora on es concentren més règims opressius en forma de governs confessionals radicals. L'islam polític acostuma a ser autoritari i països com l'Iran o l'Afganistan tenen governs que sens dubte la gent no mereix.

Poca gent es planteja visitar aquesta regió. Sona massa a sorra, a ruïnes, a notícies i a la secció internacional dels telenotícies. Sona massa a islam, a perill i a guerres. Sona massa a llocs prou propers perquè no ens atreguin i prou complicats perquè no ens motivin. Sona a feixugues anàlisis de política internacional. I quan un té vint-i-cinc anys, el més habitual és que es fugi d'això, que per a alguna cosa serveix viatjar a aquesta edat. I reconec que fins que no vaig fer els quaranta no hi vaig posar un peu. Però un cop s'hi va, es descobreix una zona del món apassionant. Per les seves cultures, per les religions, pel passat i per molts motius més. Qualsevol ficció literària o audiovisual, per molt grandiloqüent que sigui, qualsevol saga imaginària de regnes o lluites de trons, per més espectacular o fantàstica que pugui semblar, qualsevol història de guerres pel poder i els déus, empal·lideix davant del que ha passat i segueix succeint avui dia al Pròxim Orient, on les aliances contra natura, els interessos econòmics, les lluites caïnites i l'amoralitat superen amb escreix el que ens podem trobar en qualsevol argument de ficció. Empal·lideix perquè el que passa

allà és real. I la realitat sempre és molt més apassionant que allò que no existeix.

Gairebé totes les civilitzacions de la història han tingut un “eix del món” que ha expressat el punt de connexió entre el cel i la terra, on convergeixen tots els punts d’una brúixola. Però això passava quan les cultures no tenien contacte entre si i, per tant, cadascuna considerava el seu *axis mundi* com el punt de partida del món. Però mirant-ho globalment, aquest “eix del món” es podria situar perfectament al Pròxim Orient. Va ser en aquesta zona del món, concretament al Creixent fèrtil, on fa una mica més de set mil anys es va originar la Revolució neolítica, que va provocar un canvi radical a la vida de les persones, que van passar de ser nòmades a sedentàries amb la invenció de la agricultura i la ramaderia. Pocs segles després, a Mesopotàmia, l’actual Iraq, va néixer la primera civilització de la història, la sumèria. Allí es va inventar l’escriptura i també la roda. El centre de poder mundial es va establir amb les civilitzacions accàdia i babilònica, també a l’Iraq actual, durant un mil·lenni i mig. I pocs segles després, també a aquesta zona del món, van sorgir les tres religions monoteistes amb més fidels: l’islam, el judaisme i el cristianisme. Només això la fa un pol d’interès màxim. Però és que, a més, i gràcies al naixement d’aquesta darrera religió, es podria dir que va néixer el sistema moral occidental tal com el tenim avui concebut. Poca broma. I més encara.

Entre Nazaret i Milet hi ha només mil set-cents quilòmetres. No és gaire tenint en compte que la circumferència de la terra és vint-i-tres vegades més gran. I en aquesta ciutat d’Àsia menor, l’actual Turquia, un home conegut com a Tales es va començar a preguntar sobre la naturalesa de les coses i l’origen de l’univers, intentant substituir les explicacions acceptades aleshores, és a dir, els mites, per la raó i la lògica. Sí, al Pròxim Orient va néixer el pensament tal com el concebem actualment, a més també d’un dels corrents filosòfics més destacats: l’estoïcisme. Aristòtil va dir de Tales que va ser “el primer filòsof de la història” i, de fet, ell mateix va escriure part de la seva *Metafísica* a Àsia menor. Aristòtil, seguint Tales de Milet, tenia una visió científica segons la qual, dit molt planament, només és el que es pot veure i, per tant, demostrar-se. Les idees, per tant, i en contradicció amb Plató, no existeixen. El mestre d’Alexandre el Gran se’n faria creus, de veure

que en els dos mil·lennis i mig posteriors a la seva mort aquesta zona del món seria el camp de desenes de lluites en nom de Déu. I no crec que alguna cosa que sí que es pot veure, com és el petroli, li servís de consol i justificació davant de tantes guerres.

Un dels filòsofs més importants de la història, el tunisià Ibn Khaldun (1332-1406), va afirmar que el món avança de manera cíclica. El Pròxim Orient és una regió, especialment els països àrabs, on la tribu és la base del poder polític. No existeix l'estat nació a la manera europea, perquè gairebé tots els estats són ens artificials creats en un context colonial després de la Primera Guerra Mundial. Així, per Khaldun, la història és un circuit que dona voltes perquè una tribu al poder és substituïda per una altra, que al seu torn serà substituïda per la que vingui després, i així successivament. Un grup cohesionat, ja sigui dins o fora d'un grup més gran, s'hi acabarà imposant en un procés històric circular. El mateix passa amb les dinasties i les civilitzacions. I perquè aquesta nova tribu o civilització rellevi l'anterior hi ha d'haver una lluita, és a dir, un xoc. El progrés és una idea occidental i judeocristiana segons la qual la història és lineal. Al Pròxim Orient, en canvi, és circular, i el seu motor és el conflicte. Potser, per tant, el conflicte forma part de l'essència d'aquesta regió i és l'única manera d'avançar o, més ben dit, de ser. És la crisi que per permanent, perquè està en la pròpia definició de la regió, no s'hauria de considerar temporal i puntual, sinó consubstancial, un element intrínsec, que la defineix. El conflicte, vist des d'un punt de vista "científic", desposseït de qualsevol valoració, fa que el Pròxim Orient sigui el que és. I no avança perquè, potser, per aquesta manera de ser, no ho pot fer. Potser no té solució perquè la resolució d'un conflicte és la creació d'un altre. Així funciona perquè així és aquest petit punt central del món.

I per què és així en aquest punt del món? Robert Kaplan, al seu llibre *La venjança de la geografia*, en dona una explicació. Per a aquest analista polític nord-americà, la ubicació d'un país, els accidents geogràfics, l'orografia i els recursos naturals determinen de manera fonamental les característiques i l'evolució d'un país. El grau de desenvolupament i les influències. Segons escriu Kaplan, «el Pròxim Orient és una regió on predomina el desert i, per tant, oberta a les invasions dels nòmades i a posteriors agitats i revolucions, a més de particularment vulnerable davant

del poder marítim degut a la seva proximitat amb golfs, mars i oceans (...). És la zona, des d'un punt de vista totalment geogràfic, de transició inestable per excel·lència».

El Pròxim Orient és l'escenari on es representen xocs de tribus, civilitzacions, cultures i formes de concebre Déu des de fa moltíssims segles. Allà una Història, amb majúscula, de vint-i-cinc segles, ha creat milions d'històries, i jo volia viatjar-hi per escoltar-ne algunes. Perquè aquest llibre no vol analitzar la política ni explicar la història d'aquesta regió. És un simple llibre de cròniques sobre els meus viatges entre els anys 2022 i 2024, on les visites que vaig fer van ser l'excusa, el teló de fons, el *Macguffin* per escoltar i conèixer les històries d'una gent el destí de la qual ha col·locat al centre del món. Escoltar les històries personals és un gran al·licient per al viatger ja que les persones, visquin on visquin, no deixen de sorprendre.

A tots els països explicats en aquest llibre hi ha hagut alguna guerra des dels anys 70 del segle passat. Les dues úniques excepcions són Oman, encara que aquest és el país del món amb el percentatge més alt del seu PIB dedicat a despesa militar, i l'Àrabia Saudita, que ha contribuït de forma ideològica i financera a algunes d'aquestes guerres, i on a més no es pot dir que es respectin els drets humans. Moltes paradoxes em venen a la ment sobre el Pròxim Orient, i no n'hi ha cap que digui coses bones sobre l'espècie humana. Que el centre geopolític del nostre món és el que conté més situacions extremes. Que el lloc on va néixer la civilització és el lloc on es duen a terme més actes incivilitzats. I que al punt mitjà, per als antics grecs, s'hi trobi la virtut, quan al Pròxim Orient és el lloc on hi ha més guerres. Un lloc que protagonitza dues forces diferents però que, per desgràcia, no s'anul·len entre si: la centrípeta, ja que hi acudeixen totes les potències del món a lluitar, i la centrífuga, amb els milions d'exiliats que aquests conflictes provoquen, des de la diàspora armènia o libanesa fins als refugiats sirians o afganesos.

En aquestes pàgines no pretenc intentar comprendre aquest caòtic i apassionant lloc, centre del món des de fa mil·lennis: des de la creació de les primeres ciutats, del primer llenguatge i de l'escriptura fins a la lluita indirecta de les grans potències des del segle XIX i a la actualitat, passant pel naixement de la filosofia i de les tres grans religions monoteistes. Un punt on Orient i Occident

s'han unit, tant en un pla comercial, amb la Ruta de la Seda, com religiós, però també on s'han separat més, amb infinitat de conflictes de tota mena. Un lloc central del món, l'ecumene (terme grec que significa terra habitada) d'Heròdot (484-485 aC), considerat el pare de la historiografia i un altre gran fil conductor d'aquest llibre. És l'espai on convergeixen dues grans zones mundials (Euràsia i Àfrica); la regió que va veure néixer, desenvolupar i lluitar entre si les primeres civilitzacions i els vèrtexs de la qual són també grans imperis, antics i actuals: Grècia, com a representant d'Europa, la Xina i l'Índia.

No pretenc entendre la geopolítica de la regió. Busco saber si els joves tenen somnis de llibertat en règims teocràtics o si les famílies tenen desitjos d'una vida millor a països on els conflictes s'encadenen l'un darrere l'altre. Si no creuen que arribaran a viuran millor, no seré jo qui els ho reprovi. Vull escoltar històries reals, que tant de bo siguin d'esperança però, si no ho són, mai ningú no els ho podrà retreure. Els conflictes són diferents a cada país, però gairebé sempre tenen la mateixa arrel i les causes en essència són les mateixes. I també les conseqüències. La ira va donar pas a la tristesa, que al seu torn va donar pas al pessimisme. Tot és extrem en aquest lloc central: l'odi cap a l'altre és més fort que a qualsevol altre indret, igual que enlloc l'hospitalitat és tan acollidora.

«L'home savi, ¿es preocupa, potser?», escriu el poeta medieval Firdawsí a *El llibre dels reis*, la gran epopeia persa. El Pròxim Orient és un dels llocs del món on més costa ser savi. I tanmateix, pels conflictes que pateix, un dels més extrems per intentar i aconseguir ser-ho. En aquesta regió és on millor m'han rebut, i també on més acceptació serena he vist. És així viure en una zona de conflicte i separació on gairebé tothom és víctima innocent, on gairebé tothom ha abocat o ha vist abocar-hi una sang que en el fons és igual a tothom. I no és casualitat que el cor, allò que bombeja aquesta sang, sigui sinònim de centre.

La sang és incombustible. Viatges al centre del món són les cròniques de Xavier F. Vidal després d'haver viatjat durant dos anys pel Pròxim Orient. L'autor combina diari personal, relat, anàlisi i reportatge periodístic amb un denominador comú: donar veu als habitants d'una zona marcada pels conflictes. Aquesta regió ha estat el centre del món durant mil·lennis, com a lloc d'inici de la civilització, de la filosofia i de les grans religions monoteistes, i a més de com a punt d'unió entre Orient i Occident, però també centre del món com a camp de batalla d'imperis i creences espirituals.

Viure al Pròxim Orient és, amb tota seguretat, ser víctima d'algun conflicte succeït en els darrers cinquanta anys, i l'autor recull una petitíssima mostra mitjançant testimonis de gent que es troba al seu camí, enllaçant-los amb personatges associats a aquesta regió, ja siguin històrics, com Alexandre el Gran o Tamerlà o literaris, des d'Heròdot a Kapuscinsky i Kaplan passant pels poetes medievals perses.

Com el seu treball anterior, *Tripfulness. Seis años de viajes en solitario*, Vidal torna amb una altra obra que és «molt més que un llibre de viatges, amb un estil entre la proximitat i l'erudició, que convida a la reflexió i que és un viatge en si mateix», com ho va definir la crítica.

